

SHULE YA UPILI YA ALLIANCE

KIDATO CHANNE MUHULA WA PILI, 2013-MWIGO

JINA.....TAREHE.....

NAMBARI YAKO.....DARASA.....

MUDA: SAA 2 $\frac{1}{2}$

KISWAHILI 102 / 2; (Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lugha, Isimu-Jamii)

Jibu maswali yote;

Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

Karatasi hii ina kurasa 13. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE.

Swali	Upendo	Alama
1		
2		
3		
4		
Jumla		

@ 2013 KISWAHILI MOCK

Je, kwa nini katiba yetu mpya iliidhinisha kuanzishwa kwa serikali za Kaunti? Wengine huenda wakaziona serikali hizi kama utawala wa majimbo huku kila jimbo likiwa huru. Wengine wanaweza kudhani kuwa ugatuzi au utawala wa kaunti ni mbinu ya kuipunguzia serikali kuu mamlaka au mzigo wa kiutawala na majukutu. Ukweli ni kwamba haya yote sio kweli wala sio sababu ya kuanzishwa kwa utawala wa kaunti. Kiini hasa cha kuzinduliwa kwa mfumo huu wa utawala ni kuwapa wananchi mashinani uwemo, mamlaka na nafasi ya kujamulia mambo yao ya kimsingi juu ya maendeleo au changamoto zinazowakabili. Kaunti sio majimbo ya kugawanya au kuwatenganisha Wakenya kwa misingi ya sehemu za jiografia wanamoishi.

Baadhi ya changamoto zinazowakabili Wakenya kwa sasa ni matatizo yanayowahusu watoto na vijana. Asilimia zaidi ya 60 ya Wakenya ni wenye umri wa chini ya miaka 25. Wale ambao ni chini ya miaka 18 hasa ni asilimia kubwa ya wananchi wote. Hii ina maana kuwa taifa letu ni changa kwani sehemu yake kubwa ni watoto na vijana. Watoto ni sehemu muhimu sana ya taifa hili na kwa hivyo mahitaji yao hayana budi kushughulikiwa. Hii ni sababu mojawapo serikali yetu imejitelea kuimarisha huduma zinazowahusu watoto na vijana kama vile kutoa elimu bila malipo, matibabu ya kimsingi ya watoto bila malipo na hata kuhakikisha kuwa watoto wote wanaofikia umri wa kwenda shule wanafanya hivyo na kubakia shulenii hadi kuhitimu darasa la nane. Isitoshe, serikali pia imetangaza nia yake ya kuzindua muradi wa kitaifa wa kuwapa wanafunzi wote wanaoanza shule ya msingi vipakatalishi bila malipo ili kuwawezesha kuanza msingi madhubuti katika teknolojia mpya ya habari na mawasiliano.

Taifa letu limepata kupunguza kiwango cha vifo vya watoto walio chini ya miaka mitano kutoka 115 kwa kila watoto 1000 wanaozaliwa wakiwa hai hadi watoto 74 kwa kila 1000. Hii ni hatua pevu inayostahili kupigwa mfano na kupigwa upatu kwani sio nchi nyingi maskini katika ukanda wa chini ya Jangwa la Sahara, Barani Afrika zilizowahi kukamilisha mpango kama huo kwa rafanishi wa kiwango hicho,

Je, ufanisi huu mkubwa jinsi hii umetokana na nini? Mosi ni miradi iliyofaulu ya utoaji chanjo katika Kaunto zote nchini. Miradi hiyo iliongezeka kutoka asilimia 57 hadi 77 kati ya mwaka 2003 na 2009. Pia mataumizi ya dawa za kuzuia kupotea kwa maji na virutubisho mwilini zinazopuliziwa mdomoni yaliongezeka kutoka asilia ishirini na tano hadi thelathini na tisa katika kipindi hicho. Ni asilimia tano tu ya watoto waliolala ndani ya vyandarua vya kuzuia mbu vyenye dawa katika mwaka 2003, kufikia mwaka 2009, zaidi ya asilia 47 ya watoto walikuwa wanatumia vyandarua vilivytibiwa.

Vile vile kina mama wanaonyonyesha watoto wao kwa hiari kwa kipindi cha zaidi ya miezi sita pia imenegezeka kwa kiwango kikubwa. Kuzidi kwa matumizi ya dawa za kupunguza taathira ya ukimwi na idadi ya watumieji wake pia kumesaidia sana kupunguza idadi ya vifo vyta watoto na kuimarisha afya yao kwa jumla.

Sasa, hapa nchini, katika Kaunti zote 47, familia na jamii zinatazamia kuwa serikali mpya za Kaunti zinaimarisha viwango vya ufanisi vilivyo fikiwa na serikali kuu kwa kuzipa kipaumbele juhudii hizi na kuleta huduma zote hizi karibu zaidi na wananchi wanazozihitaji. Serikali za Kaunti sharti zilinde haki za wanyonge na maskini kwa kuanzisha miradi na huduma zitazoongeza kiwango cha usawa katika ugawaji rasilmali.

Licha ya ufanisi ulioelezwa hapo juu, bado watoto wamekabiliwa na changamoto kadhaa. Ukosefu wa mahitaji muhimu katika Kaunti nyingi ni tatizo sugu sana kwa maisha ya watoto na jamii kwa jumla. Mifano ya mahitaji kama haya ni maji safi na dawa pamoja na vifaa vya matibabu. Sote tunajua kwamba kukosekana kwa maji safi na salama ya kutumika nyumbani ni tatizo kubwa hasa katika Kaunti nyingi hasa katika sehemu kame. Maradhi mengine huenea kwa haraka kupitia maji machafu au maizingira yenye uhaba wa maji safi. Mifano ni kama vile homa ya matumbo, kuharisha, kipindupindu, magonjwa ya macho na mengine yanayoenezwu na nzi.

Ukosefu ama uhaba wa vifaa vya matibabu na dawa hussababisha vifo vya watoto wengi, hasa wakati wa kuzaliwa ama utotoni mwao. Tatizo jingine ni lile la ukosefu au uhaba wa lishe bora. Changamoto zote hizo huhathiri vibaya maisha ya wanafunzi sio tu afya zao bali pia nafasi yao ya kuishi hadi uzimani na pia uwezo wao wa kukamilisha masomo yao, angalau katika shule za misingi. Athari zote hizi bila shaka zitafanya maisha yao ya ukubwani kuwa mazuri au mabaya kutegemea mazingira mtoto anamozaliwa na kukulia. Ni wajibu wa serikali za Kaunti kuhakisha kuwa zinaweka mikakati ya kuhakikisha hali zote za kimsingi za watoto zinalindwa na kuhifadhiwa.

Maswali

1. Pendekesa kichwa mwafaka cha taarifa hii (alama 1)

2. Eleza dhana hasi kuhusu serikali za kaunti (alama2)

3. Kiini cha kuanzishwa kwa utawala wa kaunti ni zipi? (alama2)

4. Nchi yetu ni changa.Fafanua (alama2)

5. Eleza umuhimu wa utoaji chanjo kwa watoto (alama 2)

6. Matamanio ya wanakaunti kwa serikali zao n yepi? (alama 2)

7. Ni matatizo gani yanayowakumba watoto (alama 2)

www.freekcsepastpapers.com

kama njia moja ya kutekeleza waliyoyaona katika picha hizi za kuudhi. Wanapofanya hivyo, wao huhtarisha maisha ya wenzao kwa kujingiza katika mtandao mkubwa wa kueneza magonjwa sugu ya zinaa kama vile ukimwi. Sinema hizi husababisha tabia ya kukera hasa miongoni mwa wawulana wetu ambapo wao hujaribü kujiridhisha kihisia na kimapenzi kwa kujingiza katika kupiga punyeto. Tabia hii ya kujisisimua ili kujihisi kana kwamba wanafanya mapenzi, inathari mbaya sana katika maisha yao ya baadaye.

Picha nizi za ngono pia zinawadunisha wanawake kwa kiasi kikubwa sana. Zinawafanya kuneekana wakifwa watuduni na wasio na maana katika jamii. Wanaonekana sawa na wanyama kwa sababu wanyama hawana dhamiri inayowahukumu wanapofanya maovu. Wanyama hata hutembea 'uchi' lakini hawahukumiki. Sinema hizi zinatupa taswira ya mwanamke kuwa sawa na mnyama anayetembea uchi na asiye na hisia zozote, wala hana haya katika mambo yanayohusu usiri na sehemu zake za siri. Taswira hii ni mbaya kwa sababu mwanamke ni mwanadamu aliye na hisia, heshima na anayeongozwa na sheria-asilia kama mwanadamu. Mwanamke ni kiumbe aliyeumbwa na Mungu na kipewa sifa za uungu katika maisha yake. Yeye si chombo wala si mnyama kama inavyoonyeshwa katika sinema hizi chafu za ngono.

Dhuluma za kimapenzi zimesababisha kwa kiasi kikubwa na picha na sinema hizi na ngono zilizotapaka katika mitandao na kwingineko. Ndoa nyingi siku hizi zinavunjika kiholela kwa sababu ya athari za sinema hizi. Taasisi ya ndoa imekosa umaarufu na staha yake kama ilivyokusudiwa na mwanzilishi wa ndoa, Maulana. Wanaume wengi wanapotazama sinema hizi, ambazo kwa kiwango kikubwa hufanywa na watu waliotamauka maishani au wanaotumia dawa za kulevyia na kusisimua hisia zao, wanashahau uhalisia huo. Wafikapo katika ndoa zao wanatarajia kuwa wake zao watafanya tendo hilo la kimapenzi kwa kiwango sawa na walivyotazama katika kanda fulani. Wanashahau kuwa wake zao wa ndoa hawatumii dawa za kusisimua hisia kama wafanyakyo wale wa video au kanda. Jambo hili husababisha misukosuko katika ndoa. Wanawake wengine huamua kutalikiana. Talaka inapobisha; watoto wasio na hatia ndio huteseka na kuishi maisha ya kusonona.

Ni wajibu wa kila mmoja wetu kupiga vita tatizo hili linalokumba jamii yetu. Wanaohusika na na shughuli hizi za kuwaka picha na sinema hizi katika mitandao, vitabuni, katika majarida, katika kanda na kwingineko, lazima waangalie madhara ya sinema hizi kuliko kuangalia fedha wanazovuna katika biashara hii. Ni matumaini yetu kuwa mambo haya yataangaliwa kwa jicho la mwewe ili taasisi ya ndoa iimarike zaidi na iwe mahali salama pa watoto wetu kufurahia wanapokua.

- a) Jadili kwa kina madhara ya sinema chafu(alama 8, ut2) maneno 100

Matayarisho

8. Eleza maana ya maneno hajapika kama yalivyojumiwa katika usahamu (alama 2)

i)ugatuzi.....

ii)kipaumbele.....

Soma tafsira ifuatayo kisha ujibu swali (alama 15)

Kutokana na maendeleo ya teknolojia, dunia imejaa kila aina za maandishi, picha, michoro na kadhalika. Baadhi ya picha zinazopatikana katika vitabu, majarida, video na katika mitandao ya kijamii, ni zile zinazoonyesha sehemu za siri za wanawake na hukusudiwa kuwasisimua wanaume kihisia. Picha hizi hupendwa sana na vijana wavulana na wanaume kwa ujumla. Si ajabu kuwakuta vijana katika mitandao wakizitazama picha hizi kwa makini ajabu. Wengine hutumia pesa nyingi sana ili kununua video zilizoja picha hizi chafu. Katika baadhi ya vyuo vikuu, tabia hii imekithiri. Utawapata wanafunzi wengi hasa wakati wa usiku wakitumia tarakilishi zao kutazama picha hizi na kuonyesha kuathiriwa moja kwa moja na wayatazamayo.

Sinema hizi ni tatizo sugu katika jamii na ni lazima suluhisho la haraka litafutwe ili madhara yake yapungu^zwe. Iwapo suluhisho halitapatikana basi kizazi hiki kitaangamia kutokana na athari za cinema hizi. Kulingana na utafiti uliofanywa na baadhi ya wataalamu wa kisaikolojia, cinema hizi huwa na madhara mengi kwa anayezitazama. Baadhi ya madhara haya ni kuwa, picha hizi husababisha uraibu kwa mashabiki wazo. Hii ina maana kuwa, wanaopenda kutazama picha hizi, mwishowe hujikuta wakinaswa na hamu kuu ya kutaka kuzitazama kila wakati. Hawawezi tena kujizuia. Iwapo watakosa kuzitazama hata kwa siku moja, wao hujihisi karia kwamba wanaumwa hadi watakapopata kitulizo-picha hizo. Uraibu huu ni ndwele kuu na lisilo na tiba. Wengine hujikuta kuwa wamepagawa na hawawezi tena kujizuia kihisia hadi watakapotazama kanda za cinema hizi chafu.

Asilimia kubwa ya ubalifu wa kimpenzi hutokana na tabia ya kutazama picha hizi chafu. Jambo hili busababisha visa vingi vya ubakaji hasa wa watoto katika jamii. Ubakaji unekuwa ni tatizo kubwa katika nchi yetu. Kwa wakati immoja jambo hili ovu lilimfanya Bi Njoki Ndung'u, akiwa mbunge maalum wakati huo, kipeleka mswada bungeni utakaohakikisha kuwa adhabu kali imetolewa kwa watakapatikana na kosa la ubakaji. Hii ni kwa sababu ubakaji ni sawa na kumuua mtoto kwa sababu ni tendo la kinyama linalozamisha matumaini ya mtoto aliyebakwa katika kaburi la kuzimbu. Ni juzi tu ambapo habari za kusikitisha za ubakaji ziliripotiwa wakati huu wa mgomo wa walimu ambapo wanaume wawili waliwanajisi wanafunzi watatu katika shule ya Manguo kule Limuru baada ya kutoka katika mashindano ya muziki wakiwa wamechelewa. Huenda wanaume haó ambaø si walimu, waliathiriwa na cinema hizi.

Ulawiti pia unasababishwa kwa kiasi kikubwa na tabia ya kutazama picha hizi chafu zinazohusu ngono. Ripoti za hivi punde zilionyesha kuwa mkoøa wa Nyanza unaongoza katika tabia hii ya kusikitisha, ukifuatiwa na mkoøa wa Pwani. Wanaume wengi huijingiza katika uasherati na uzinzi

Majibu

- b) Bila kupotosha maana kusudiwa,fupisha aya z kwanza tatu (maneno 90) (alama 7,ut2)

Matayarisho

Majibu

- For More Free KCSE/past papers visit www.freekcsepastpapers.com
- Matumizi ya lugha** (alama 40)
- (a) Bainishä sifa zinazotofautisha sauti zifuatazo kwa kuzingatia **ulimi** (alama 2)
-
/o/.....
- (b) Ainisha viambishi katika neno **ajaye** (alama 1)
-
.....
- (c) Tunga sentensi ukitumia kirejeshi **kisisitizi cha wastani** katika ngeli ya **YA-YA** (alama 1)
-
.....
- (d) Tunga sentensi ya **neno moja** iliyo na **vischemu** vifuatavyo (alama 3)
- i) kiambishi kiwakilishi cha kiima
 - ii) kiambishi cha njeo ijayo
 - iii) kiambishi cha mtendewa
 - iv) unyambuzi wa kutendesha
 - v) **mzizi**
 - vi) kiishio
-
.....
- (e) Tunga sentensi ukitumia kitenzi chenye asili ya **kigeni** kisha uunde **nomino** kutokana na kitenzi ulichokitumia (alama 2)
-
.....